

Krigen i Ukraina har endret verden

Taler

Bjørn Arild Gram
Forsvarsminister

Dato

5 februar 2024

Sted

Oslo

Omstendigheter

Forsvarsministerens årlige tale i Oslo Militære Samfund

1 Deres Majestet, gode forsamling.

5

I løpet av natten mellom niende og tiende mars i fjor satte Russland i gang et av sine massive drone- og missilangrep mot Ukraina.

10

Kyiv og andre byer ble truffet. Flyalarmen gikk over store deler av landet.

15

Omtrent samtidig satte forsvarssjefen og jeg oss på et mørklagt tog på veg fra Polen inn til Ukraina.

20

Vi var på vei mot krigen.

25

Ikke til et område hvor det kunne være noen uroligheter, ei heller til en konflikt
30 på et kontinent langt unna.

35 Men på vei inn til en pågående, fullskala invasjonskrig her i Europa.

40 En krig som nå har pågått i snart to år, en halv million personer kan være drept
og skadde, 13-14 millioner ukrainere er drevet på flukt og de materielle
ødeleggelsene er enorme.

45

Og da vi kom fram møtte vi, blant mye, de utbombede forstedene Irpin og
Bucha utenfor Kiev (der russerne ble stoppet i forsøket på å ta byen), den lange
muren med portretter av falne ukrainske frivillige siden 2014, og de oppbygde
50 stillingene av sandsekker på veg inn til president Zelenskyj - man var forberedt
til å kjempe nærmest fra rom til rom.

55

Det er mye uro i verden nå.

60

Å være forsvarsminister i Norge i 2024 er en ansvarsfull og alvorstung jobb, vil
jeg si. Situasjonen vi står i preger naturlig nok arbeidsdagen min.

65

Men det er også lett å finne motivasjon og mening i et arbeid for å trygge Norge og den verdensorden vi ønsker å være en del av.

70

I november var jeg i Tyskland sammen med hær sjefen og møtte ferske ukrainske soldater som fikk opplæring i stridsteknikker og enkle manøvrer i formasjon, fra blant annet norske instruktører.

75

80

Dette var helt vanlige folk med til dels svært begrenset militær bakgrunn, og som etter 18 dagers intensiv opplæring skulle sendes til fronten.

85

Soldatene var veldig motiverte, og veldig takknemlige for den opplæringen våre instruktører gav dem. Og våre instruktører gir uttrykk for at dette er noe av det mest meningsfulle de har gjort i sin tjeneste.

90

Det slo meg at de aller fleste ukrainerne var godt voksne, i 40-50-årene. Det i seg selv gir grunnlag for refleksjon.

95

De fortalte at noen av de som tilhørte det kompaniet de skulle være en del av var blitt plukket av bussen på vei fra Ukraina, og sendt rett til fronten, i stedet for til treningen i Tyskland.

100

Og mens treningen i Tyskland pågikk hadde de fått melding om at noen av kameratene var blitt drept i kamphandlingene.

110

Da jeg gikk rundt og snakker med dem i en pause, var det lett å merke
115 ettertenksomheten og alvorret som preget dem. Om to dager skulle de selv til det samme frontavsnittet.

120

Det ga inntrykk.

125

Det har vært mange slike inntrykk de to siste årene.

130

Det var jo ikke slik det skulle bli.

135

I de mest euforiske øyeblikk etter murens fall og Sovjetunionens oppløsning
snakket man om en ny verdensorden.

140

Nå hadde de åpne, liberale demokratiene vunnet. Det var ikke lengre noe som
truet den rettsorden som to verdenskriger hadde frambrakt.

150 Fredsdividenden ble tatt ut, for det var liten grunn til å bruke store ressurser på forsvar, sikkerhet og beredskap når trusselen var borte.

155 Planene for det kollektive forsvaret i NATO trengte ikke lenger vedlikehold og utvikling.

160

Kina ble med i WTO med forventninger om at integreringen av den kinesiske økonomien med Vestens ville følges av åpenhet og demokratisering.

165

I 2002 ble NATO-Russlandrådet ble etablert, og Russland etablerte en delegasjon ved NATO-hovedkvarteret.

170

Så sent som i 2010 sa NATO i sitt strategiske konsept at man ønsket å utvikle et strategisk partnerskap med Russland.

175

Selv om Russland hadde angrepet Georgia to år i forveien.

180

185

Nå vet vi bedre, og vi ser at vi burde tatt de negative sikkerhetspolitiske signalene tidligere.

190

Russlands angrep på Ukraina begynte allerede i 2014. Den gang ble Krimhalvøya og de østlige delene av Ukraina okkupert. Vestlige forsøk på mekling og dialog møtte døve ører.

195

I mange år var operasjonene i Afghanistan og kampen mot internasjonal terrorisme øverst på dagsordenen i NATO. Norge satte sikkerhet i nærområdene på dagsorden i NATO fra 2008.

200

Fra 2014 dreide oppmerksomheten for alvor tilbake mot kollektivt forsvar.

205

I Langtidsplanen for forsvarssektoren som kom i 2016 økte bevilgningene til forsvar, men selv i denne planen, som gikk fram til 2020, var det forutsatt fortsatt nedbemanning i det norske forsvaret med flere hundre ansatte.

215

I NATOs strategiske konsept som ble vedtatt i Madrid i 2022 - jeg var der - står det at Russland er den største trusselen mot europeisk sikkerhet.

220

Krigen i Ukraina har endret verden.

225

Vi er kastet inn i en dyrtid.

230

Den globale matforsyningen er satt under press.

235

Mange millioner er på flukt.

240

Krigen bidrar til å legge et enda sterkere press på Europas evne til å ta imot et stadig større antall flyktninger og asylsøkere.

245

Denne utviklingen er i Putins favør.

250

Han trenger ikke forholde seg til en hjemlig opinion som krever en slutt på galskapen.

255

Vi må forstå at spirene til Russlands vei mot demokratiet etter kommunismens

260

fall for lengst er knust. Så langt vi kan se, er det ingenting som tyder på at Russland blir som oss.

265

De få russerne som tør å protestere settes i fengsel eller sendes i krigen.

270

Der brukes de som kanonføde.

275

Det er ingen opposisjon, det er ingen pressefrihet, det er ikke noe sivilsamfunn som tillates å representere noen form for motkraft mot det stadig mer autoritære regimet.

280

285 Og den innenrikspolitiske utviklingen vi over tid har sett i Russland, har også hatt sin parallell utenriks.

290

Putin slo allerede i 2005 fast at Sovjetunionens oppløsning var det største geopolitiske katastrofen i det 20. århundre. Han har handlet deretter.

295

Spillereglene nedfelt i folkeretten settes til side til fordel for en tankegang om interessesfærer og en stormakts rettigheter i sine nærområder.

305 Vi så det i Georgia, og har også sett det i andre deler av Kaukasus, i Moldova, i Afrika, og selvfølgelig i Ukraina.

310 Jeg skjønner godt at de nå frie nasjonene som en gang var en del av Sovjet eller innenfor østblokken er skremt av denne utviklingen.

315 Som om ikke det er nok, så ser vi at krigen har sveiset Russland og Kina tettere sammen.

320 Kinas voldsomme militære oppbygging og aggressive adferd mot sine naboer gir grunn til stor bekymring.

325 Kinas forsterkede støtte til Russland underbygger dette. Begge regimene sier at de ønsker en ny verdensorden.

330 Det blir ikke bedre av at Iran og Nord-Korea trekkes stadig tettere inn i denne alliansen, og nå bidrar betydelig til Russlands krigføring i Ukraina.

340

Denne utviklingen lover ikke godt for hverken demokratibygging, samhandel eller fredelig sameksistens.

345

Interessekonfliktene mellom autoritære stater og Vesten har blitt tydeligere, og den internasjonale rettsordenen svekkes.

350

Vi har altså sett en forverring av den sikkerhetspolitiske situasjonen over tid, men Russlands fullskala invasjonsforsøk mot Ukraina er like fullt et tidsskille.

355 Det er et før og etter 24. februar 2022. En ny epoke i internasjonal politikk.

360 Vår nabo i øst har vist vilje og evne til å bruke militærmakt mot en annen fredelig og demokratisk nabo.

365

Denne nye situasjonen vil være med oss i lang tid fremover, og vil dermed måtte prege de veivalg vi tar. I en tid med økt uforutsigbarhet og økt risiko for konflikt må vi evne å tilpasse oss.

370

I alliansen, sammen med allierte og likesinnede, og her hjemme. Dette er ikke en pause, en parentes i historien, men et tydelig brudd. Og vi må behandle den

375 situasjonen vi nå står i som akkurat det.

380

Vi må skjønne at dette ikke går over med en slutt på krigen i Ukraina, hvor mye vi enn ønsker det.

385

Så langt vi kan se framover, står vi i en rivalisering om verdier og verdenssyn, mellom demokratier og autoritære regimer.

390

Selvsagt kan ting endre seg til det bedre, det er jo det vi ønsker og arbeider for.

395

Skal vi finne løsninger på de globale utfordringene verdenssamfunnet står overfor, som klima og fornuftig bruk av ny teknologi så må vi finne ut av det med stormakten Kina.

400

405 Og Norge ønsker et avklart og ordnet forhold til Russland, med stabilitet og forutsigbarhet i nord. Derfor har vi også oppretthold enkelte kanaler med kontakt, selv gjennom denne krisen.

410

Men en utvikling som truer vår handlefrihet og den verdensorden som er bygget opp over lang tid, krever også fasthet og tydelige politiske svar.

415

420 De svarene kommer gjennom vår støtte til Ukraina, i den alliansen som i år feirer
75-årsjubileum og i vår nasjonale politikk for forsvar, sikkerhet og beredskap.
Den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen har konsekvenser, og det vil jeg
425 bruke resten av dette innlegget til å snakke om.

425

Hva betyr dette for oss, for vårt eget forsvar, for utviklingen av NATO, for vår
støtte til Ukraina?

430

La meg begynne med det siste først.

435

Vi må fortsette å støtte ukrainernes forsvarskamp. «As long as it takes», som det
440 blir sagt.

440

Ukraina har imponert alle med sin sterke forsvarsvilje og forsvarsevne, men de er
445 like fullt avhengig av vestlig hjelp for å kunne stå imot.

450 Som kjent er rammene for den samlede norske støtten nedfelt i Nansen-
programmet.

455

Jeg mener at Nansen-programmet er norsk politikk på sitt beste. Når landet står overfor store utfordringer, så har vi tradisjon for å samle oss på tvers av politiske skillelinjer. Samtlige partier og representanter har stilt seg bak programmet.

460

Støtten er omfattende og fleksibel, og ikke minst er den langsiktig. Nettopp langsiktigheten har blitt lagt merke til, og nylig så vi at Danmark presenterte en flerårig plan, og at EU også landet en flerårig avtale.

465

Vår militære støtte skjer langs flere spor. Donasjoner fra egne beholdninger, kjøp fra industrien, finansiering via internasjonale fondsmekanismer og trening av ukrainske soldater.

470

Treningsinnsatsen vår er svært omfattende, noe som kanskje ikke har kommet så godt fram i offentligheten. Men, tatt høyde for noen variasjoner, så har vi løpende opp mot 300 instruktører i sving rundt i ulike treningsmisjoner.

475

Tyngdepunktene er i Storbritannia, Tyskland og Norge, men vi har også andre initiativ i blant annet Danmark og Litauen.

485

Vi har donert mye materiell. Først materiell som var faset ut eller på vei til å bli faset ut, men stadig mer også fra de beholdningene vi mener vi trenger å ha selv, og helst vil bygge videre opp, ikke sende fra oss.

490

Vi har også valgt å gå tungt inn i såkalte kapabilitetskoalisjoner til støtte for
500 Ukraina. Altså at grupper av land går sammen for å samkjøre støtten, og tenke
mer langsiktig, innenfor ulike våpensystem og domener. Vi kommer særlig til å
prioritere den maritime koalisjonen, der vi har tatt et lederansvar sammen med
Storbritannia.

505

Det er mye som kan sies om donasjonene. Ukraina har endret norsk praksis når
det gjelder å bidra med militær støtte til konfliktområder.

510

Den aller første donasjonen var vel liggeunderlag og soveposer og liknende, men
515 allerede en dag eller to etterpå ble det sendt M-72. Senere har vi sendt mange
typer tungt militært utstyr.

520

Det er et tankekors at vi går ned på beholdninger av blant annet våpen og
stridsavgjørende ammunisjon i en tid hvor den sikkerhetspolitiske situasjonen er
mer alvorlig. Og det er vanskelige avveininger mellom egne behov og de akutte
behovene som Ukraina har.

525

Jeg vet også at klargjøringen og gjennomføringen av donasjonene presser
530 kapasiteten i forsvarssektoren, blant annet med konsekvenser for vedlikeholdet
av annet viktig materiell.

Men dette er en situasjon ulikt alt annet. Sammen med allierte og partnere står vi opp for friheten og selvstendigheten til et annet demokratisk europeisk land. Det er viktig og det er riktig.

Gjennom støtten til Ukraina står vi opp for vår egen og hele Europas sikkerhet. Vinner Putin fram i Ukraina er det ingen grunn til å tro at han stopper der. Den internasjonale rettsorden er under angrep, og det er alvorlig for et land som Norge.

Vi henter også andre positive effekter ut av vår støtte. Det er mye innsikt, kunnskap og lærdom å hente fra den striden som pågår. Jeg har gitt Forsvaret i oppdrag å systematisere den innsikten Ukraina-støtten og kontakten med ukrainerne gir oss.

Jeg tror også at den omfattende treningsaktiviteten bygger betydelig kompetanse hos det norske personellet som bidrar, og det blir etter hvert mange. En indirekte effekt av donasjonene er dessuten at vi også får modernisert deler av vårt materiell når vi gjen-anskaffer det.

La meg i forlengelsen av det kort si noe om forsvarsindustrien og produksjonskapasitet. Dette har vært og er et viktig tema i Norge og internasjonalt.

575

Vår vestlige forsvarsindustri har vært tilpasset en fredstidsproduksjon, mens Russland nå produserer for krig. Med de knappe lagrene som vi og de fleste andre har, kan ikke dette fortsette.

580

Heldigvis har forsvarsindustrien trappet opp investeringene kraftig, og det er det da også et kommersielt grunnlag for. Utfordringen er at det tar tid.

585

Det kan være lang leveringstid på maskiner og annet produksjonsutstyr, og bedriftene har også utfordringer med å få kapasiteten blant svært mange underleverandører til å henge sammen med sin egen produksjonsøkning.

595

Fra regjeringens side har vi gjort en rekke tiltak for å legge til rette for økt produksjonskapasitet. Blant annet har vi framskyndet og plassert noen svært store ordre. Det har lagt grunnlaget for at Nammo kan flerdoble sin produksjonskapasitet av artillerigranater.

600

Vi har tatt Norge inn i EU-programmene ASAP og EDIRPA, med omfattende finansiering. Snart kommer ASAP-tildelingen, og med god uttelling kan det bidra til milliardinvesteringer i økt produksjonskapasitet blant sentrale aktører i norsk forsvarsindustri.

610

Og nå nylig presenterte vi ytterligere milliardbeløp for å finansiere økt produksjonskapasitet.

615

Jeg vil også legge til at fra 1. januar i år får ukrainske myndigheter kjøpe militært materiell direkte fra den norske forsvarsindustrien. Ytterligere et grep for å bidra best mulig til Ukrainas forsvarskamp.

620

625

Men vi må arbeide videre med den vestlige produksjonskapasiteten. Den innsikten jeg har i hva som skjer blant allierte og partnere gir grunn til utålmodighet.

630

Både vi og andre må se videre på grep for å få opp produksjonen. Ikke minst vil et samarbeid mellom land være viktig. En del av disse vurderingene må handle om industriens beredskapsrolle, om hvordan industrien i tett samspill med Forsvaret kan styrke beredskapen og forsyningssikkerheten i Norge.

635

640

La meg zoome litt ut igjen, til den markante og vedvarende endringen i rammebetingelsene for norsk og alliert sikkerhet.

645

Under den kalde krigen baserte vi forsvaret av Norge på et stort mobiliseringsforsvar, og en kommandostruktur i NATO som kjente Norge og norske nærområder.

650

655 Etter den kalde krigen tok kriser utenfor NATOs kjerneområde nesten all oppmerksomhet, og vi utviklet innsatsforsvaret som strategisk innretning.

660 Vi fikk en kommandostruktur i NATO som kjente Afghanistan bedre enn NATOs hjemmebane.

665 I Norge var utviklingen kjennetegnet av at vi reduserte strukturen kraftig med større innslag av stående styrker med moderne materiell. Vi stengte ned og solgte ut baser.

670 Regjeringen foreslår en ny strategisk innretning for forsvaret av Norge. Vi
675 foreslår å innrette forsvarsinnsatsen mot å forebygge konflikt, i kontinuerlig og i tett samvirke med allierte.

680 Vi må regne utviklingen i NATO de siste årene som svært positiv, sett med norske øyne.

685 Nå handler det igjen om kollektivt forsvar, det blir tettere koblinger mellom NATOs operasjonsplanlegging og forsvarsplanleggingen, nye regionale planer er kommet på plass og kommandostrukturen tilpasses.

695 Det viktigste for Norge nå, er at Joint Force Command Norfolk blir
oppbemannet så raskt som mulig, og at vi kan samle blant annet hele Norden
under samme kommando og under samme regionale forsvarsplan. Med
tilhørende underliggende kommandostruktur.

700

Norge har allerede bra med personell i Norfolk, men dette skal likevel økes
betydelig de nærmeste par årene.

705

Vi må forvente at Sverige blir medlemmer i NATO om svært kort tid. Det kan
710 virkelig ikke vente lenger.

715 Finsk og svensk NATO-medlemskap er også en del av det tidsskillet vi står i. Det
er en stor endring i Norges sikkerhetspolitiske omgivelser.

720

At landene så tydelig har valgt side styrker vår sikkerhet. Norden får en helt
annen posisjon og oppmerksomhet i NATO.

725

NATOs grense mot Russland er nå fordoblet (1261 km lang) og Russland har
signalisert at det vil øke sitt militære nærvær i grenseområdet.

Utviklingen gir derfor både utfordringer og muligheter for norsk sikkerhet.

735

Vi må forvente et større russisk militært nærvær i våre nærområder.

740

Vi må være forberedt på at Russland revurderer sine planer og hvor de plasserer sine styrker som et svar på finsk og svensk NATO-medlemskap.

745

Forsyningslinjene til Kola går langs finskegrensen, og vi må følge nøye med på hvordan Russland håndterer slike sårbarheter.

750

Med Østersjøen som nærmest et alliert «innhav», kan vi heller ikke se bort fra at Russland fremover vil legge større vekt på Kola-halvøya, samtidig som spenningsnivået i Østersjøen kan bli høyere. Det som skjer i ett område, kan få overslag til det andre.

755

Sverige og Finland i NATO gir oss mulighet til å koordinere og planlegge forsvar sammen med våre nordiske naboer på en helt annen måte enn før.

760

For eksempel utgjør den samlede nordiske kampflyflåten en formidabel forsvarskapasitet.

765

770

NATO vil forvente at Norden tar et større ansvar for egen sikkerhet og at de nordiske landene samlet og hver for seg bidrar mer til europeisk sikkerhet. Regjeringen ønsker at Norden skal bli den mest integrerte regionen i Europa. Det åpner seg nå helt nye muligheter, også innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken.

775

780

Vi skal samarbeide tett, og vi skal samarbeide godt. Sammen skal vi sette vårt tydelige avtrykk på vår del av Europa.

785

For Norge representerer finsk og svensk medlemskap noe nytt, som vi må ta inn over oss i vår egen planlegging, og innretningen til våre styrker.

790

Vi skal ikke bare Forsvare Norge i nord.

795

Vi skal ikke bare bidra med styrker til kollektivt forsvar av allierte i sør.

800

Vi skal også bidra med styrker til å forsvare Finland og Sverige i øst.

805

Vi skal ikke bare motta forsterkninger og forsyninger til eget forsvar.

810

Vi skal motta forsterkninger og forsyninger til Finland og Sverige.

815

Vi skal dessuten forsvare forsyningslinjene inn mot Norge, beskytte mottaksområdene og bidra til at forsterkningene og forsyningene faktisk kommer frem.

820

825

Vi går fra rollen fra å i stor grad være et mottaksland, til å være et land som også skal sørge for transitt og bidra med militær kapasitet til å forsvare vår region sammen med våre naboer.

830

Vi må utvide perspektivene til å omfatte hele Norden og særlig på Nordkalotten.

835

Disse utviklingstrekkene gjør noe med hvordan vi tenker struktur, kapasitet, volum, fleksibilitet og utholdenhet.

840

Det pågår et omfattende arbeid på alle nivå. Da snakker jeg om Forsvarssjefen, forsvarsgrenene, de andre etatene, Materielldirektøren, på embetsnivå i Forsvarsdepartementet og på politisk nivå for å utrede og utvikle de

845

mulighetene som et samlet Norden i NATO gir.

850

Betydningen av at allierte styrker trener og øver i Norge har økt.

855 Det dreier seg ikke bare om å kjenne til norsk terreng og norsk klima. Det er en del av vår strategi for å forhindre og forebygge konflikt.

860

Samtidig skal det ikke herske noen tvil om at norske og allierte styrker kan operere sammen i en krigssituasjon, om situasjonen skulle kreve det.

865

En troverdig evne til integrert samvirke forutsetter trening og øving, systemlighet, felles konsepter og kjennskap til hverandres styrker og svakheter. Det tar tid, og krever kontinuerlig oppmerksomhet og prioritet.

870

875 Den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør alliert nærvær og regionalt samarbeid til en integrert del av forsvarsinnsatsen.

880 Det er mot et slikt bakteppe vi legger så stor vekt på det bilaterale samarbeidet med USA, Storbritannia og andre.

Det er mot et slikt bakteppe vi må forstå betydningen av regionalt samarbeid.

890

Derfor har det etter regjeringsskiftet vært høyt prioritert fra meg og regjeringen å styrke tilretteleggingen for alliert trening, øving og forsterkning i Norge.

895

Nylig markerte jeg sammen med statsministeren en milepæl i dette arbeidet på Akkaseter ved Bardufoss. Til sammen er det på 2-3 år bevilget en milliard kroner for økt tilrettelegging for allierte i Indre Troms gjennom Alliert treningssenter, ut over gjeldende planer.

905

Sengekapasiteten er nesten tredoblet, til nærmere 7000 plasser, samt andre fasiliteter. Stor honnør til Hæren, Alliert treningssenter og Forsvarsbygg som har fått så mye ut av ressursene. Dette gjør oss mer konkurransedyktige og attraktive overfor våre allierte.

910

Vi legger også vekt på å ta vare på så mye av infrastrukturen for kampfly som mulig i Bodø, og regjeringen har vært tydelig på at ambisjonene for Andøya skal økes sammenlignet med tidligere planer. Flere tiltak er allerede igangsatt, og flere avklaringer vil komme i langtidsplanen.

920

Vi hilser også velkommen de amerikanske planene om betydelige investeringer på Rygge flyplass, som er et av våre omforente områder etter SDCA-avtalen.

På fredag undertegnet jeg sammen med den amerikanske ambassadøren en
930 avtale som legger opp til etableringen av åtte nye omforente områder under
SDCA-avtalen.

935

Regjeringens forslag skal nå på høring, og behandles i Stortinget før sommeren.
Jeg mener at dette vil fortsette å bygge opp under det nære forholdet vi har til
USA, og vil bidra til ytterligere samhandling, aktivitet, og investeringer i
fasiliteter for alliert tilstedeværelse, og forsterkning i krise og krig.

940

Alliert nærvær er mer enn trening og øving. Det er også operasjoner i Norge og
945 norske nærområder.

950 Vi har de senere år sett et økt aktivitetsnivå på både russisk og vestlig side i våre
nærområder.

955

Mens vi fra regjeringens side ser positivt på den økte allierte aktiviteten i våre
nærområder, er vi samtidig opptatt av å påvirke den, slik at den underbygger
ønsket om stabilitet og forutsigbarhet i våre nærområdet.

960

Vi har god dialog med våre allierte om denne aktiviteten, og vi blir lyttet til.

Innflytelse er en funksjon av kapasitet og volum.

965

For regjeringen er det viktig at norsk evne til innflytelse og handlingsrom styrkes gjennom de veivalg vi gjør.

970

Dette har vært viktige hensyn for våre vurderinger om den strategiske innretningen av Forsvaret, i de overlegninger vi har gjort oss i den langtidsplanen vi snart skal legge frem.

975

980 La meg i siste del av dette innlegget komme nærmere inn på arbeidet med ny Langtidsplan for forsvarssektoren.

985

Det tidsskillet vi står i handler i høyeste grad om situasjonen og ambisjonen for det norske forsvaret også.

990

Det er mye bra med Forsvaret, la meg veldig tydelig understreke det, blant annet når det gjelder alle de dedikerte folkene i Forsvaret og de topp moderne kapabilitetene vi faser inn.

995

Men, vi er ikke tilstrekkelig rustet for den situasjonen vi nå møter.

1000

1005 Det er derfor det raskt etter regjeringsskiftet ble satt ned to kommisjoner, en Forsvarskommisjon og en Totalberedskapskommisjon. Det er tretti år siden sist vi hadde en forsvarskommisjon, i kjølvannet etter murens fall.

1010

Og det er også derfor at Regjeringen har jevnlige møter med Stortinget før vi legger fram forslag til ny langtidsplan. Formålet er å etablere en felles virkelighetsforståelse, og se på mulighetene for en bred enighet om hovedlinjene i en ny langtidsplan.

1020 Før jeg kom hit i dag, hadde jeg et nytt slikt møte med utenriks- og forsvarskomiteen. Igjen søker vi til det beste i norsk politikk: Bred samling når store ting står på spill for nasjonen.

1025

Og vi er nå i et landskap der forsikringspremien øker, vi må bruke mer av samfunnets ressurser på forsvar, sikkerhet og beredskap.

1030

Vår evne til å forebygge, avverge og håndtere en krise eller krig må styrkes.

1035

Det tar tid å bygge forsvarsevne. Fra et år til neste er mye bundet opp.

1040 Vi må tenke langsiktig, men det å tenke langsiktig skal ikke stå i veien for å fatte

beslutninger her og nå.

1045

Vi har da heller ikke ventet på at en ny langtidsplan skal legges fram.

1050

Som tidligere nevnt er det tatt en rekke grep for å tilrettelegge for allierte. Vi har gjort styrkninger og omprioriteringer for å sikre økt tilstedeværelse og situasjonsforståelse i våre interesseområder. Vi har styrket innsatsen for
1055 forsyningsberedskap, og startet tilretteleggingen for langsiktig vekst, ikke minst med å ta tak i personellutfordringene.

1060

Oppbemanningen skjer raskere, og vi øker utdanningskapasiteten betydelig. Vi har også tatt viktige grep for å løfte et altfor undervurdert område, nemlig eiendom, bygg og anlegg (EBA). Heimevernet styrkes, og det samme med E-tjenesten.

1065

Listen er ikke uttømmende, men det gjenstår uansett svært mye, og vi må tenke
1070 langsiktig. Derfor også den grundige innhenting av råd, og forankring av prosessen med ny langtidsplan.

1075

Regjeringen ønsker å utvikle og tilpasse den grunnleggende idéen som forsvaret av Norge bygger på. Det som gjerne kalles Forsvarets overordnede strategiske innretning.

Norges sikkerhet må forsvares hver dag. På og utenfor norsk territorium.

1085

Først og fremst for å forebygge og hindre at andre direkte eller indirekte påtvinger Norge sin vilje med makt, og om nødvendig ved å handle og svare med makt dersom det skjer.

1090

Regjeringen baserer sin strategiske innretning for Forsvaret på at forsvarsinnsatsen i første rekke må rettes inn mot å forebygge konflikt, i kontinuerlig og tett samvirke med allierte.

1095

Sivilt-militært samarbeid og samarbeid med private aktører skal underbygge dette.

1100

1105 Norge og Forsvaret må likevel være forberedt på at konflikt kan bryte ut. Vi må kunne svare tidsriktig og sammen med allierte.

1110

Dette stiller økte krav og forventninger til Forsvaret. Og Forsvaret skal ha høye forventninger til oss politikere for å sette Forsvaret i stand til å møte disse utfordringene.

1115

Evnen til å operere sammen med allierte fra første stund for å forsvare Norge

1120 eller allierte mot fiendtlige angrep blir helt avgjørende.

En slik innretning krever for det første styrking av evnen til innflytelse og økt nasjonalt handlingsrom for å ivareta stabilitet i våre nærområder.

1125

For det andre må Forsvaret innrettes for kontinuerlig anvendelse og innsats, hjemme og ute, i en alliert ramme.

1130

Tidsskillet innebærer et behov for flere og mer tilgjengelige styrker med kort reaksjonstid, økt bemanning, evne til rettidig tilstedeværelse i prioriterte områder, og samvirke med allierte styrker.

1135

1140 En styrking av nasjonal evne må ha en innretning som understøtter tett og integrert alliert samvirke i hele konfliktspekteret, ikke minst for å understøtte NATO som en effektiv garantist for norsk og alliert sikkerhet.

1145 Forsvarets egne evne må styrkes slik at vi kan ta større ansvar for egen og alliert sikkerhet i en mer uforutsigbar og ustabil sikkerhetssituasjon.

1150 Vi skal kunne opprettholde tilstrekkelig innflytelse, handlefrihet, kontroll og forutsigbarhet i våre nærområder.

1155

Vi må prioritere nasjonale ressurser og kapasiteter som øker Norges innflytelse i våre nærområder og som bidrar til å innfri NATOs forventninger.

1160

Vår evne til overvåking og situasjonsforståelse i egne nærområder er spesielt viktig for å opprettholde tilstrekkelig innflytelse og norsk handlingsrom.

1165

1170 Vi bør også, som nevnt, prioritere å øke evnen til mottak og fremføring av allierte forsterkninger som må være forberedt på å avskrekke og forsvare i et langt større geografisk område.

1175

Norge skal raskt og kontant kunne respondere og engasjere en motstander for å beskytte norsk eller alliert suverenitet og territorielle integritet. En slik evne er også avgjørende for vår troverdige evne til avskrekking.

1180

1185 Forsvaret må få en innretning som understøtter alliansens evne til å gjennomføre operasjoner med elementer fra alle forsvarsgrener.

1190 Vi må også ha evne til å planlegge, lede og gjennomføre fellesoperasjoner som i større grad utnytter mulighetene som ligger i cyber- og romdomenet.

1195

Disse domenene vil i økende grad bli avgjørende forutsetninger for at Forsvarets

avanserte og kostbare plattformer som kampfly, fregatter og ubåter skal virke og levere militær evne som forutsatt.

1200

Å utnytte mulighetene i romdomenet vil ha økende betydning for fremtidige militære og sivile formål.

1205

Satsing på nye evner og økt kapasitet i romdomenet vil bidra til å øke Forsvarets operative evne innenfor flere sentrale områder. I tillegg vil en satsing i romdomenet ha nytteverdi for samfunnssikkerhet og sivile sektorer.

1210

1215

La meg så si litt om balanser og ubalanser i strukturutviklingen.

1220

Allerede i Stortingsmelding nr. 10, en statusgjennomgang i gjennomføringen av gjeldende langtidsplan som regjeringen la fram kort tid etter regjeringsskiftet, ble det konstatert at det ble tatt for stor risiko da planen ble laget.

1225

Det er ikke god nok sammenheng mellom materiellanskaffelsene, IKT-systemene, personelltilgangen og den tilhørende EBA-en. Det skaper betydelige utfordringer.

1230

1235

Ting blir dyrere fordi vi må ha kompenserende tiltak og levetidsforlengelser i påvente av nytt materiell, driften påvirkes av manglende hus til folkene og materiellet og vi oppnår ikke den operative evnen de dyre og gode kapabilitetene kan gi oss når systemene ikke snakker godt nok sammen og det ikke er kompetanse på plass for å understøtte våpenplattformene.

1245

I tillegg til en ny langtidsplan har vi derfor også igangsatt arbeid med styringsendringer i sektoren. Det fører for langt å gå dypt inn i dette nå, men vi må se på hvordan vi får mer ut av de ressursene sektoren til enhver tid forvalter. Ikke minst når vi nå skal satse mye mer. Hensynet til god ressursforvaltning blir ikke mindre når det nå skal satses mer på Forsvaret, snarere tvert imot.

1255 Det er for mye ansvarspulverisering og for liten gjennomføringsevne. Prosessene tar for lang tid, og det blir for lite helhet. Det jeg nettopp har beskrevet, er et symptom på det.

1260

Innenfor rammene av regjeringens tillitsreform, ønsker jeg å tilrettelegge for at Forsvarssjefen og forsvarlets ledere skal kunne ta et større helhetlig ansvar. Det gjelder også de øvrige etatene, med Forsvarets behov som det grunnleggende utgangspunktet.

1270 Vi tydeliggjør ansvarsforhold og grensesnitt. Oppgaver blir flyttet mellom etatene og departementet og etatene, og styringsinformasjonen må bedres. 2024 er et gjennomføringsår for disse endringene, og vi er allerede i gang med anskaffelsesområdet, IKT og materiellforvaltningen. Flere initiativ vil komme framover.

1280 Når vi nå skal lage en ny langtidsplan, er vi nødt til å ta de grunnleggende utfordringene og ubalansene inn over oss.

1285

Hvis vi ikke får orden på grunnmuren og bedre balanse mellom innsatsfaktorene, så blir det vanskelig å få til ny vekst. Vi må være forberedt på å bruke et betydelig antall milliarder kroner på å få driften av det forsvaret vi allerede har vedtatt at vi skal ha, før vi legger nye ambisjoner til. Dette er også i tråd med det fagmilitære rådet, og helt nødvendig hvis vi skal få til en bærekraftig oppbygging av Forsvaret framover.

1295

Det betyr ikke at nye satsinger settes på vent eller at vi utsetter viktige beslutninger, for strukturutvikling tar tid. Poenget er at den som nå tror at det bare er å putte alt handlingsrommet inn på nye satsinger, den forregner seg.

1300

Personell kommer til å stå helt sentralt i den kommende langtidsplanen.

1305

Forsvarssektoren er i en alvorlig personell- og kompetansesituasjon som må følges opp raskt, og selv med offensive grep kan det hende at ting blir verre før de blir bedre.

1310

1315

Jeg nevnte utdanningskapasiteten. Den burde ha vært styrket for lenge siden, men nå er vi i hvert fall i gang.

1320

Så må vi prioritere tiltak for å beholde personell, blant annet gjennom å sikre at Forsvaret blir en mer attraktiv arbeidsplass.

1325

Det vil forhåpentligvis også legge til rette for re-rekruttering av personell som har sluttet.

1330

1335 Dette jobbes det med parallelt med utarbeidelsen av langtidsplanen, for å sikre at tiltak kan implementeres raskt.

1340 Vi ser at gjeldende langtidsplan ikke har lagt til grunn et tilstrekkelig driftsnivå på flere områder og at det kreves flere ansatte for å realisere ambisjonen som lå til grunn i planen.

1345

For eksempel er det behov for mer personell med teknisk kompetanse i Luftforsvaret for å understøtte F-35. Dette handler også om at vi har gjort oss erfaringer underveis på hva som kreves etter norske forhold for drifte ulike
1350 kapasiteter.

1355

EBA kommer til å bli et annet sentralt område i ny LTP. Det har vært kraftig undervurdert i utformingen og gjennomføringen av gjeldende langtidsplan.

1360

Deler av eiendomsporteføljen i Forsvaret har ikke en akseptabel tilstandsgrad. Det er tæring på kapitalen, i stedet for et vedlikeholdsnivå som tar vare på det vi har. Det går fra det ene året til det neste, men over tid er det en oppskrift på

1365 krise. Situasjonen kan selv på kort sikt føre til utilsiktet stans i virksomhet, restriksjoner på bruk og stenging av bygg.

1370

Det ene er altså kvaliteten på bygningsmassen, det andre er kapasiteten. Nesten uansett hvor jeg er i Forsvaret, så er dette budskapet: Vi mangler kaserner, kvarter og boliger til folkene våre i Forsvaret, og det er heller ikke fasiliteter for å ta godt nok vare på materiellet. Slik kan vi ikke ha det!

1375

Det er store investeringsbehov i EBA for å gjennomføre dagens langtidsplan, langt over det som er satt av og prioritert innenfor dagens rammer, og behovet blir selvfølgelig enda større når Forsvaret skal vokse på toppen av det.

1385

Og hadde jeg hatt bedre tid, så kunne jeg ha dratt lignende resonnement om IKT-situasjonen.

1390

Helt eller delvis utdaterte IKT-systemer utgjør en betydelig risiko for Norges forsvarsevne.

1395

1400 Det er investert betydelige ressurser på IKT i forsvarssektoren. Realisering av satsingen ligger imidlertid betydelig bak forutsatt plan. Dette påvirker Forsvarets operative evne negativt. Vi må se på IKT som en grunnleggende forutsetning for å lykkes med den videre moderniseringen og utviklingen av Forsvaret framover.

1405

1410 Så vet jeg at dere også veldig gjerne vil høre om nye våpensystemer og kapabiliteter. Tro meg, vi jobber med det også. Men vi har fått ambisiøse råd, og selv med betydelige økninger i de økonomiske rammene, så blir det krevende prioriteringer.

1415

Det vil vel likevel ikke komme som noen overraskelse at luftvern og maritim overflatestruktur blir blant de mest sentrale diskusjonene, rett og slett fordi det beskrevne behovet er så omfattende.

1420

1425 Når det gjelder luftvern, så er det uten tvil behov for styrket evne, utover dagens ambisjon, til å kunne beskytte både Forsvarets operative evner, viktig infrastruktur og beslutningstakere. Det vil kreve en betydelig satsning på luftvern over tid, så det haster å komme i gang.

1430

Det vil sannsynligvis være nødvendig, også av hensyn til kompetansebygging, å periodisere en satsning på luftvern over noe tid. Det betyr ikke at vi ikke vil planlegge for å starte en videre oppbygging nokså omgående.

1435

1440 La meg også si noen få ord om overflatestruktur.

1445 Norges militærgeografi er først og fremst maritim. Ved Finlands og Sveriges inntreden i NATO tydeliggjøres Norge rolle som en maritim frontlinjestat ytterligere.

1450

Norges operative ambisjonsnivå bør være å ha en overflatestruktur som kan være kontinuerlig tilstede i de store havområdene utenfor Norge med kystvakt fartøy og kampfartøy, og samtidig kunne delta i allierte flåtestyrker.

1455

1460 En slik ambisjon vil kreve omfattende tiltak på kort sikt for å sikre operativ tilgjengelighet på lengre sikt.

1465 Og så må vi komme tilbake til dette og alt det andre som nå er til vurdering når langtidsplanen legges fram. Den skal legges fram i år, jeg har foreløpig ikke vært mer presis enn det.

Dette handler også om at vi nå får til en god prosess med Stortinget, og at planen blir så solid og gjennomarbeidet som mulig. Det vil være det viktigste.

1475

Det som uansett ligger fast, er at ambisjonene må løftes betydelig. Vi møter en annen verden, og statens ansvar for statssikkerheten og samfunnssikkerheten er helt grunnleggende.

1480

1485

Om oljefondet nærmest er uuttømmelig, så er ikke samfunnsressursene det. Selv med et løft framover, kommer vi ikke unna krevende prioriteringer.

1490

Det er mitt mål å legge fram en langtidsplan som er realistisk, godt gjennomarbeidet og balansert, og som svarer på det trusselbildet og den sikkerhetspolitiske situasjonen som Norge og NATO-alliansen nå møter.

1495

1500 Kjære alle sammen. Forrige uke var jeg på Gardermoen og tok imot Medevac-flygning nummer 100 med pasienter fra Ukraina.

1505

Jeg møtte en hardt skadet troppssjef på veg til sykehusbehandling i Norge. Han hadde vært ved fronten sammenhengende i ett år, før han nå var blitt skadd. Det sier seg selv at han har opplevd svært mye krevende dette året.

1510

Det gjorde sterkt inntrykk å møte han, og kanskje aller mest det at han, oppe i
1515 det hele, gjentatte ganger takket så inderlig for den hjelpen vi gir til Ukraina.

1520 Men kanskje er det vel så mye vi som skal takke. Ukrainernes kamp for sin egen
frihet og selvstendighet, mot stormaktsovergrep og voldsbruk, er også en kamp
for oss.

1525

Vi vil, som dem, ha et åpent, demokratisk samfunn som gir gode rammer for
velstand, verdiskapning og frihet for alle.

1530

Derfor må vi fortsette å støtte Ukraina.

1535

Og derfor må vi legge fram en langtidsplan som gir Norge trygghet.

1540

Takk skal dere ha.

1545

Kilde

<div>regjeringen.no</div>

1550

Emner

Foredrag, Forsvarspolitik, NATO, Russland, Ukraina

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/krigen-i-ukraina-har-endret-verden>

1555

1560

1565

1570

1575

1580

1585